

Het Noordoosterkanaal over vijf jaar

Verbetering oever in de Amsterdamse Waterleidingduinen



Duinbehoud inspireert graag duinbeheerders tot natuurherstel in de duinen. In dit verhaal laten de auteurs zich, tijdens een wandeling in de toekomst, inspireren door een plan van duinbeheerder Waternet.

SILVIA GOUTIER EN ARNOUD VAN DER MEULEN

Door oevers minder steil te maken en meer kronkelingen toe te staan, ontstaan er geschikte groeiplaatsen voor diverse planten en schuilplaatsen voor allerlei dieren.
Tekening: Bureau Waardenburg.

De roerdomp overwintert in kleine aantallen in de duinen. Deze mysterieuze rietvogel profiteert van de verbetering van de oever van het Noordoosterkanaal.
Foto: René van Rossum.

Het is juli 2018. We maken een wandeling in de Amsterdamse Waterleidingduinen. Hier maakt Waternet drinkwater. Maar het is ook een prachtig uitgestrekt wandelgebied met stuivende duinen, bloemrijke duingraslanden en duinvalleien. Unieke Europese topnatuur dus! Vandaag gaan we de westelijke oever van het Noordoosterkanaal bekijken.

Vijf jaar geleden, in 2013, is twee kilometer van deze oever verbeterd. Waternet deed dit vanuit haar visie dat de functies van het gebied als bron voor drinkwater, als thuisbasis voor topnatuur én als landschap voor de recreant een mooie organische eenheid vormen, die mens en natuur verbindt. Bureau Waardenburg maakte een mooi ontwerp en de Provincie Noord-Holland droeg

een deel van de kosten. Door de nabijheid van twee belangrijke ingangen, Oase en Zandvoortse aan, komen hier veel wandelaars. Aan beide zijden van het kanaal liep vroeger een onderhoudspad, waarover intensief gewandeld werd. Watervogels hadden er weinig beschutting en ontvluchtten de drukte. De oever was niet geschikt voor bijzondere planten en dieren: te recht en te steil. Gelukkig is er nu veel meer te beleven. Waternet heeft de westelijke oever afgegraven, zodat die geleidelijk afloopt. Bovendien zijn er poelen en baaien gegraven. Hierdoor zijn geleidelijker overgangen van droog naar nat en van ondiep naar diep ontstaan. Intussen is de oever flink begroeid en kunnen we hier bijzondere planten en dieren verwachten.

Groene kikkers kopje onder

We kopen toegangskaartjes bij ingang Oase en lopen langs verzamelvijver Oranjekom en het gelijknamige bezoekerscentrum, dat is gevestigd in een oud pompstation. Daarna steken we het Noordoosterkanaal over en lopen over het pad bovenaan de helling, langs de westelijke oever. Na enkele honderden meters komen we op een plek waar de oever is afgegraven in de vorm van een ondiepe kom, die grotendeels boven het grondwaterpeil ligt. Hier groeien typische duinvalleiplanten. We gaan even de helling af om ze te bekijken. Rond wintergroen staat uitbundig te bloeien. Parnassia, strandduizendguldenkruid en sierlijke vetmuur zijn volop aanwezig, maar staan op een enkele vroege bloeier na nog in knop. Klap op de vuurpijl is hier toch de bijenorchis, met zijn prachtige roze en donker-purperen bloembladen. Die kwam voor de oeververbetering ook al voor, maar heeft zich flink uitgebreid na de ingreep. In de 'vallei' ligt een poel. Er cirkelen verschillende soorten libellen boven. Als we dichterbij komen, plompen



De bijenorchis is een zuidelijke soort van vochtige en kalkrijke zandgronden, die steeds verder oprukt naar het noorden. De bloem lijkt op een bij en wordt soms bevrucht door langhoornbijen.
Foto: Joost Bouwmeester.

groene kikkers kopje onder. Het water is helder en als we wat langer kijken, zien we dat het bruist van het leven. We ontdekken kikkervisjes, een kleine watersalamander, waterwantsen en waterkevers.

Hier jaagt de waterspitsmuis

We lopen door en komen langs een moeraszone met veel riet, afgewisseld door baaien en vochtig struweel. Vroeger was dit een saai onderhoudspad, maar nu is het leefgebied van waterspitsmuis en dwergmuis. De waterspitsmuis is de grootste Europese spitsmuis. Met de staart erbij kan hij achttien centimeter lang worden. Hij leeft alleen en jaagt op het land en onder water op slakken, wormen, kreeftjes en insecten. Toegerust met zwemvliesjes en afsluitbare oren is hij overdag en 's nachts vrijwel continu in touw. Hij komt het meest voor in Friesland en Overijssel, maar wordt ook veel aangetroffen langs de binnenduintrand, natuurlijke duinmeren en infiltratiegebieden. De dwergmuis is met een lichaamslengte van vijf tot acht centimeter het kleinste knaagdier van Europa. Hij eet zowel plantaardig als dierlijk voedsel en is zelf belangrijk voedsel voor diverse uilensoorten en de torenvalk.

In de winter kun je hier roerdompen en ijsvogels zien. Nu zitten er kleine karekieten, rietgorzen en rietzangers uitbundig te zingen. Plotseling wordt de idyllische rust verstoord door een luide schreeuw, als van een speenvarken, gevolgd door een plons. Een waterral! Even later komt een teleurgestelde en drijfmatte vos uit het riet tevoorschijn, die zowel letterlijk als figuurlijk afduikt.

Vroegmiddeleeuwse akkertjes

Even verderop is een stukje van de oorspronkelijke oever met het onderhoudspad intact gebleven. Hoewel de overgangen geleidelijk zijn, vragen we ons toch af of de aannemer hier niet een beetje lui is geweest. Maar op een bordje is te lezen dat hier restanten van vroegmiddeleeuwse akkertjes in de bodem zitten. Deze akkertjes bevonden zich op de oude duinen. Later in de Middeleeuwen zijn de veel hogere nieuwe duinen ontstaan door grootschalige zandverstuivingen. Ze zijn over het oude landschap heengeglopen. Bij het graven van het Noordoostkanaal is de zandlaag van de nieuwe duinen plaatselijk weggehaald en zijn de oude akkertjes dicht onder het onderhoudspad blijven liggen. Om deze archeologische waarden te sparen, is op deze plek niets afgegraven bij de verbetering van de oever. Inmiddels zijn we in de buurt van ingang Zandvoortselaan en omdat we honger hebben gekregen, steken we het kanaal weer over en lopen we naar Pannenkoekenhuis de Duinvoet,



waar we op het terras genieten van een heerlijke pannenkoek.

U zult begrijpen dat dit artikel een wensbeeld beschrijft. Waternet gaat de oever van het kanaal verbeteren. In januari 2013 worden bomen gekapt om extra licht in de oeverzone te krijgen, in het najaar komen de graafmachines. De constatering van vroegmiddeleeuwse akkers is voorbarig. Een eerste archeologische inventarisatie wees wel op menselijke invloed, maar in het voorjaar van 2013 wordt nog een vervolgonderzoek uitgevoerd.

SILVIA GOUTIER IS RIJSAMBTENAAR EN VRIJWILLIGER VOOR DIVERSE NATUURORGANISATIES.

ARNOUD VAN DER MEULEN IS OPERATIONEEL MANAGER BIJ DUINBEHOUD.

Door een strakke kanaal-oever te veranderen in een geleidelijke overgang van water naar land, ontstaat er een waaier van verschillende leefgebieden waardoor veel verschillende planten en diersoorten van het gebied gebruik kunnen maken.
Foto: Bureau Waardenburg.

